

Walki z Austrią, Prusami i Rosją. Wielkie Cesarstwo

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa interaktywna](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

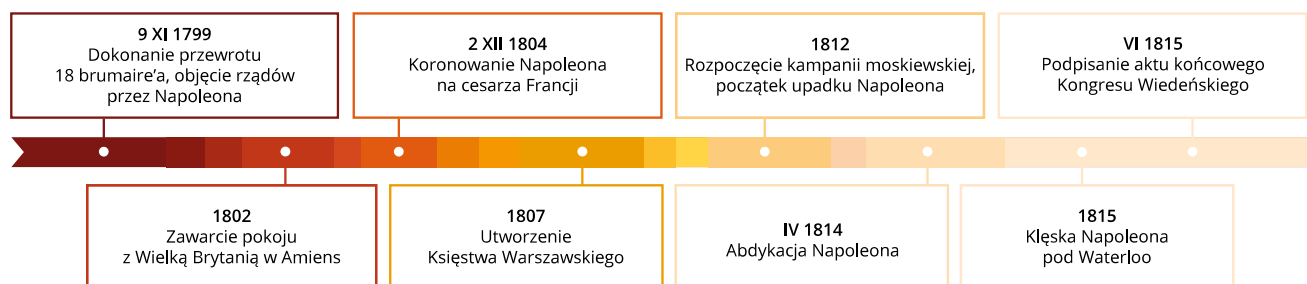
- Źródło: *Traktat pokojowy*. Cytat za: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole, nr 26: Legiony Dąbrowskiego. Europa w dobie wojen napoleońskich*, opracował Juliusz Willaume, Warszawa 1960, str. 33.

Walki z Austrią, Prusami i Rosją. Wielkie Cesarstwo

Źródło: Jacques Louis David, *Koronacja cesarza Napoleona I w Notre Dame w Paryżu, 2 grudnia 1804 r.*, 1805–1807, olej na płótnie, 621 × 979 cm, Muzeum Luwr w Paryżu, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wobec rozpadu II koalicji osamotniona Wielka Brytania zawarła z Francją pokój, w Amiens w 1802 r., ale przetrwał on zaledwie do następnego roku. Anglicy nie mogli przystać na francuską hegemonię w Europie Zachodniej, w dodatku Napoleon podjął próbę odbudowy imperium zamorskiego. Pierwszym krokiem w tym kierunku było odzyskanie w 1801 r. położonej na kontynencie północno-amerykańskim zachodniej części Luizjany, która od XVII w. była kolonią francuską, ale została utracona na rzecz Hiszpanii w 1762 roku. Dwa lata później pokój z Brytyjczykami został zerwany, a pierwszy konsul, by zdobyć środki na planowaną inwazję na Wyspy Brytyjskie, doprowadził do sprzedaży kolonii Stanom Zjednoczonym.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

- Wyjaśnisz, jak Napoleon doszedł do władzy cesarskiej.
- Wymienisz przyczyny wprowadzenia blokady kontynentalnej.
- Opiszysz sytuację w Europie po zwycięskiej kampanii Napoleona z 1807 roku.

„Bóg wojny” cesarzem Francuzów

Mocarstwowe ambicje Napoleona nie mogły być akceptowane przez inne europejskie potęgi. Obok Wielkiej Brytanii niechętna Francji pozostawała również Rosja. Młody cesarz Aleksander I widział w Bonapartem tyrana, zagrażającego równowadze sił na kontynencie, w czym utwierdzał go minister spraw zagranicznych książę Adam Jerzy Czartoryski. Ten ostatni liczył na to, że imperator zwróci się przeciw neutralnym dotąd Prusom, co stwarzałoby szansę na odrodzenie Rzeczypospolitej w unii z Rosją. Kalkulacje te okazały się jednak trudne do urzeczywistnienia.

Stosunki między Francją a oboma mocarstwami zaognił także nieudany zamach na Napoleona, dokonany w 1800 r. przez [szuanów](#). Jego inspiratorów pierwszy konsul upatrywał bowiem w [rojalistycznych](#) emigrantach i wspierających ich Anglikach. W odwecie w 1804 r. porwano przebywającego w Rzeszy księcia Ludwika d'Engbien, spokrewnionego z Burbonami, i zaraz po przekroczeniu granicy rozstrzelano go. Ściągnęło to na głowę Bonapartego oburzenie europejskich dworów i sfer arystokratycznych. Gdy na ostry protest Aleksandra I Francuzi odpowiedzieli, by zadbał on raczej o ukaranie sprawców śmierci własnego ojca, wypowiedzenie przez Rosję wojny było już tylko kwestią czasu.

Jean-Auguste-Dominique Ingres, *Napoleon na swym cesarskim tronie*. Obraz powstał w 1806 r., dwa lata po koronacji Napoleona na cesarza. Ingres przedstawiając cesarza na tronie, nawiązał do tradycji starożytnego Rzymu. Napoleon trzyma w dłoniach regalia (symbole władzy królewskiej), „rękę sprawiedliwości”, która miała należeć do Karola Wielkiego oraz miecz koronacyjny. Na głowie władcy zamiast korony spoczywa wieniec z liści laurowych. Jakie herby są widoczne na draperii widocznej w tle?

Źródło: olej na płótnie, 259 x 162 cm, Muzeum Armii w Paryżu, Wikimedia Commons, domena publiczna.

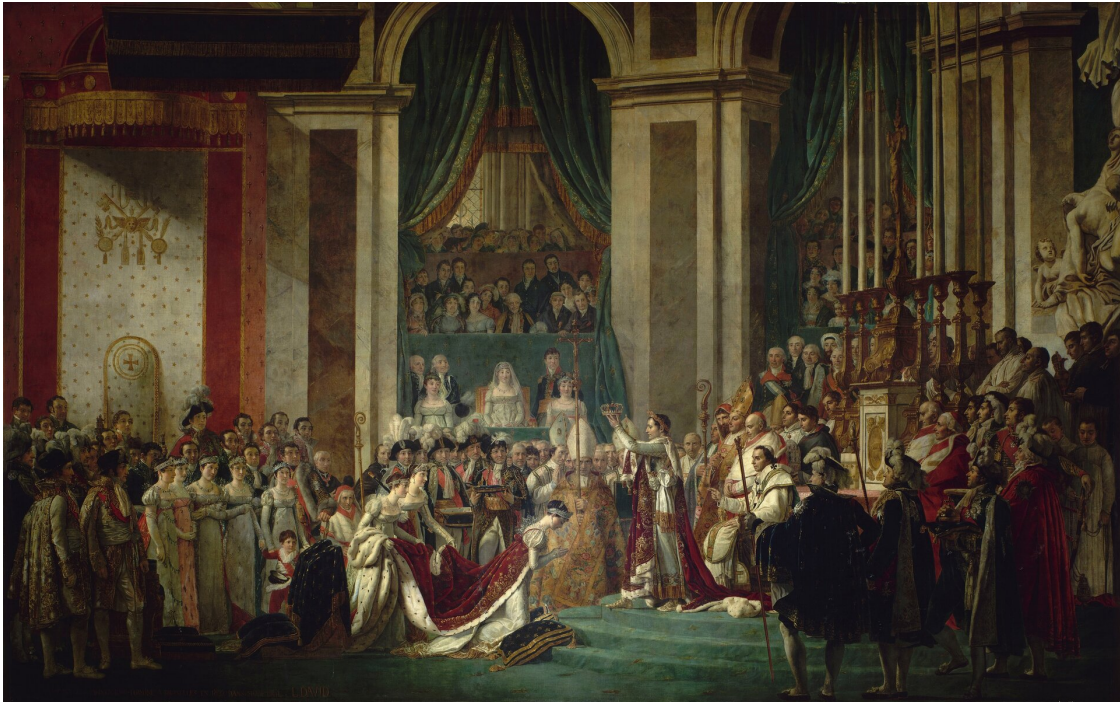
Ciekawostka

Zjednoczone Królestwo

Anglia i Szkocja po połączeniu unią realną w 1707 r. przyjęły miano Królestwa Wielkiej Brytanii. Aby pozyskać dla monarchii Irlandczyków, których dotąd traktowano jak

obywateli drugiej kategorii, w 1800 r. proklamowano unię brytyjsko-irlandzką. Rok później oficjalną nazwą państwa stało się Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii.

2 grudnia 1804 r., po wielu miesiącach przygotowań, Napoleon koronował się na cesarza Francuzów. Na uroczystość przybył papież Pius VII, co wymagało od Bonapartego licznych kompromisów (podobnie zresztą jak uprzednio zawarty [konkordat](#)), ale było istotne dla [legitymizacji](#) jego władzy. Przyjęty tytuł nawiązywał do doktryny o pochodzeniu władzy od ludu, który akt ten zaakceptował w referendum.

Koronacja cesarska odbyła się w paryskiej katedrze Notre Dame i była starannie zaplanowana. Mimo obecności papieża Bonaparte sam włożył sobie koronę na skronie, aby podkreślić niezależność od Kościoła. Ceremonię udokumentował na polecenie cesarza jego ulubiony malarz, David. Napoleon zażądał wprowadzenia zmian do szkicu. „Nie po to sprowadzałem go z tak daleka, aby nic nie robił” – miał podobno powiedzieć, zobaczywszy, że siedzący przed ołtarzem Pius VII trzyma ręce beczynn timer na kolanach, podczas gdy Bonaparte koronuje swą żonę Józefinę. W ostatecznej wersji płótna papież błogosławi więc cesarza Francuzów.

Zastanów się, dlaczego Napoleon nazwał się cesarzem Francuzów, a nie cesarzem Francji. Jak to mogło mieć znaczenie?

Źródło: Jacques Louis David, *Koronacja cesarza Napoleona I w Notre Dame w Paryżu, 2 grudnia 1804 r.*, ok. 1805–1807, olej na płótnie, 621 × 979 cm, Muzeum Luwr w Paryżu, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wojna z III koalicją

Wiosną 1805 r. Republikę Cisalpińską przemianowano na Królestwo Włoch, a jego koronę przywdział sam Bonaparte, co stało się bezpośrednią przyczyną powstania III

koalicji antyfrancuskiej. W jej skład weszły Wielka Brytania, Austria, Rosja, Szwecja i Neapol. Wojna rozpoczęła się od bitwy morskiej pod Trafalgarem, u wybrzeży hiszpańskich, gdzie flota francuska po raz kolejny uległa Anglikom, mimo że w walce poległ dowodzący nimi admirał Nelson. Snute przez Napoleona plany inwazji na wyspiarskie mocarstwo upadły.

Najważniejsze działania toczyły się jednak na lądzie. Francuzi pokonali Austriaków pod Ulm, a nadciągającą armię rosyjską wraz z resztą wojsk habsburskich całkowicie rozbili pod Austerlitz (dziś Sławkowo na Morawach). Aleksander I zbiegł z pobojuwiska, a Franciszek I Habsburg musiał prosić o pokój. Zawarty w Preszburgu (dziś Bratysława) na początku 1806 r. rozstrzygał o przewadze Francji w Europie Zachodniej. Na jego mocy bowiem rozwiązano Rzeszę, pozostawiając Habsburgom jedynie tytuł cesarza Austrii, a główne państwa niemieckie (oprócz Austrii i neutralnych Prus) utworzyły sprzymierzony z Francją Związek Reński. Ponadto Napoleon uzyskał zwierzchność nad Wenecją, Istrią i Dalmacją. Był to koniec III koalicji antyfrancuskiej.

Łuk Triumfalny w Paryżu, fotografia współczesna. Po zwycięstwie pod Austerlitz 2 grudnia 1805 r. Napoleon zapowiedział, że jego żołnierze wrócą do Francji „przez łuki triumfalne”. Wkrótce w Paryżu zaczęto wznosić monumentalne budowle. Największa z nich, wysoka na 50 m, stanęła na skraju Pól Elizejskich, na placu Gwiazdy, zwanym tak z uwagi na odchodzące odeń gwiazdźście bulwary (dziś jest to plac de Gaulle’a). W arkadach łuku wykuto nazwiska setek bohaterów, w tym polskich generałów i oficerów, oraz nazwy miejsc bitew. Wśród tych ostatnich zabrakło jednak Auerstedt, gdyż zazdrosny o wojenną sławę cesarz ogłosił, że starcie to było tylko fragmentem wielkiej bitwy pod Jeną. Budowę łuku przerwano w 1814 r., ostatecznie zaś ukończono dopiero w 1836 roku. Przypomnij sobie, kiedy powstawały pierwsze łuki triumfalne i jaki cel miało ich budowanie.

Źródło: Thomas Bresson, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Przedstawienie pokoju w Preszburgu (obecnie Bratysława). Płaskorzeźba to fragment łuku triumfalnego Arc du Carrousel, znajdującego się w Paryżu, niedaleko Luwru. Upamiętnia on zwycięstwa Napoleona, m.in. pokój w Preszburgu, bitwę pod Austerlitz, poddanie Ulm i traktaty tyłżyckie.

Źródło: Thesupermat, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Ciekawostka

Wojenna strategia Napoleona

Prowadząc często działania wobec przeciwników mających przewagę liczebną, Napoleon dążył do rozstrzygnięcia kampanii w walnej bitwie. Wykorzystywał przy tym mobilność armii francuskiej, zdolnej maszerować przez pół doby z zaledwie jedną godzinną przerwą na posiłek i pięciominutowymi postojami co godzinę. Gdy dochodziło do starcia, cesarz starał się skupić przeważające siły na najważniejszym odcinku walk, a decydujący szturm przygotowywał zmasowanym ogniem artylerii, masakrującym zwarte szeregi przeciwnika.

Blokada kontynentalna i wojna z IV koalicją

Prusy nie przystąpiły do II i III koalicji antyfrancuskiej, licząc na to, że Napoleon umożliwi im aneksję pozostającego w unii z Wielką Brytanią elektoratu Hanoweru. Po przystąpieniu przez cesarza do rokowań z Anglikami Fryderyk Wilhelm III jesienią 1806 r. wypowiedział mu więc wojnę. Napoleon zapowiadał, że pokona przeciwnika w ciągu miesiąca, lecz wystarczył mu na to tydzień. Rozgromił Prusaków pod Jeną, a jeszcze tego samego dnia główne siły ich uciekającej armii rozbił pod Auerstedt marszałek Ludwik Davout. Wkrótce Francuzi zajęli Berlin, tam zaś Napoleon proklamował [blokadę kontynentalną](#), chcąc przez odcięcie Wielkiej Brytanii od kontaktów handlowych z Europą zmusić ją do uległości.

Europa w czasach napoleońskich. Wymień kraje uzależnione od Napoleona.

Źródło: Krystian Chariza i zespół, licencja: CC BY-SA 3.0.

Fryderyk August, książę warszawski, obraz pędzla Marcello Bacciarellego z ok. 1808-1809 roku. Był wnukiem Augusta III Sasa i prawnukiem Augusta II Mocnego, a także praprawnukiem Jana III Sobieskiego (ze strony matki). Był przyjacielem Polaków i orędownikiem odbudowy niepodległego Królestwa Polskiego. Na inauguracji pierwszego sejmiku Księstwa Warszawskiego przemawiał po polsku i wystąpił w polskim mundurze. Do końca był wierny Napoleonowi, nie opuścił go nawet podczas

Walki z Prusakami nie były bynajmniej zakończone, lecz przybrały na sile po utworzeniu IV koalicji antyfrancuskiej, do której przystąpili Anglicy i Rosjanie. Fryderyk Wilhelm III skoncentrował swe siły w Prusach Wschodnich, dokąd przybyła też armia rosyjska. Decydująca kampania rozegrała się zimą 1807 roku.

Wojska koalicji poniosły znaczne straty w bitwie pod Iławą, a wkrótce potem zostały rozbite pod Frydlandem. Latem imperator rosyjski i król Prus zawarli z cesarzem Francuzów pokój w Tylży. Z ziem zajętych przez Prusy w II i III rozbiórce Rzeczypospolitej utworzono Księstwo Warszawskie, którego władcą został sprzymierzony z Napoleonem król Saksonii Fryderyk August Wettin. Prusy utraciły również swoje posiadłości w zachodniej części dawnej Rzeszy, gdzie utworzono Królestwo Westfalii pod berłem Hieronima Bonapartego, brata cesarza.

bitwy pod Lipskiem. Przypomnij sobie, czym nadwornym malarzem był Marcello Bacciarelli, autor portretu Fryderyka Augusta.

Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Napoleon na polu bitwy pod Pruską Ławą. Obraz został ukończony w 1808 r., rok po bitwie pod Pruską Ławą, którą francuska Wielka Armia stoczyła z potężnymi siłami rosyjskimi i pruskimi. Okazała się ona jednym z najkrwawszych starć wojen napoleońskich – w czasie dwudniowych walk zabitych lub rannych zostało kilkadziesiąt tysięcy żołnierzy po obu stronach.

Wyjaśnij, dlaczego obraz określa się jako realistyczny.

Źródło: Antoine-Jean Gros , domena publiczna.

W Tylży zawarto jednocześnie sojusz francusko-rosyjski: Aleksander I zgodził się, by Rosja przystąpiła do blokady kontynentalnej, w zamian za przyznanie Białostocczyzny oraz pozostawienie wolnej ręki wobec Turcji. To ostatnie było istotne, gdyż wojska cesarskie sprawowały kontrolę nad Mołdawią i Wołoszczyzną, formalnie należącymi do imperium osmańskiego, a także sprawowały patronat nad autonomią serbską. Konsekwencją sojuszu było też milczące zaakceptowanie przez Francję rosyjskiego ataku na Szwecję w 1809 r., w wyniku którego utraciła ona Finlandię, odtąd związaną ze wschodnim imperium unią personalną.

Francisco Goya, *Rozstrzelanie powstańców madryckich 3 maja 1808 roku*. Obraz powstał już po klęsce Napoleona i powrocie do władzy hiszpańskiej linii Burbonów. Dramatyzm sceny malarz podkreślił, jaskrawo oświetlając grupę cywilnych ofiar, a zanurzając w mroku pluton egzekucyjny. Także w tworzonym na gorąco, w czasie francusko-hiszpańskich zmagających, cyklu grafik *Okrucieństwa wojny* ukazywał Goya wyjątkową brutalność obu stron konfliktu.

Opisz, w jaki sposób malarz ukazał dramatyzm sytuacji powstańców. Wskaż inne środki wyrazu poza grą światłem i cieniem.

Źródło: domena publiczna.

Blokada kontynentalna nie mogła być w pełni skuteczna, dopóki brytyjskie statki zawijały do brzegów portugalskich, skąd angielskie towary przemycano w głąb kontynentu. Od 1807 r. Portugalia znalazła się więc pod francuską okupacją, a jej dwór królewski ratował się ucieczką do Brazylii. Z protestem wystąpiła Hiszpania, wobec czego Napoleon zdecydował się podjąć interwencję i w tym kraju. Na początku 1808 r. Francuzi zajęli Madryt i internowali króla Ferdynanda VII, tron objął zaś brat cesarza, Józef Bonaparte. Tymczasem jednak w północnej części Hiszpanii wybuchło antyfrancuskie powstanie, zwane *guerillą* (hiszp. – wojenka), a na południu wylądowały wojska angielskie pod dowództwem Artura Wellingtona. Walki na Półwyspie Iberyjskim toczyły się aż do 1814 roku.

Ferdynand VII w obozie wojskowym pędzla Francisca Goi, 1815 rok. (1784-1833) król Hiszpanii z dynastii Burbonów. Zasiadł na tronie po abdykacji swojego ojca, w marcu 1808 roku. Miał nadzieję, że Napoleon będzie go wspierał, cesarz jednak zmusił go do abdykacji i uwięził we Francji na prawie 7 lat. Ferdynand odzyskał tron Hiszpanii dopiero w 1813 roku.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Słownik

blokada kontynentalna

sankcje ekonomiczne; zakaz kontaktów, zwłaszcza handlowych, z danym państwem, mający prowadzić do osłabienia jego gospodarki i zdolności militarnych; blokada zarządzana przez Napoleona była próbą odcięcia Wielkiej Brytanii od europejskich rynków zbytu, by zrujnować jej przemysł i handel oraz wywołać niepokoje społeczne; zamiar nie powiódł się z powodu przemytu i wyłamania się z blokady m.in. Rosji i Portugalii; choć blokada okazała się nieskuteczna, to zdaniem części historyków przysłużyła się industrializacji niektórych krajów, gdyż przynajmniej czasowo uwolniła rzemiosło i przemysł od konkurencji angielskiej.

hegemonia

przywództwo jakiegoś państwa, organizacji lub grupy społecznej lub ich przewaga nad innymi

konkordat

umowa zawierana między papieżem jako zwierzchnikiem Kościoła katolickiego a danym państwem

legitymizm

doktryna polityczna głosząca nienaruszalność praw dynastii

rojalizm

opowiadanie się za monarchiczną formą rządów

szuwanie

rojalistyczne powstanie chłopów bretońskich w okresie rewolucji francuskiej

Słowa kluczowe

Napoleon Bonaparte, Cesarstwo Francuskie, Trafalgar, Austerlitz, Związek Reński, Księstwo Warszawskie, epoka napoleońska

Bibliografia

R. Bielecki, *Encyklopedia wojen napoleońskich*, Warszawa 2001.

Europa i świat w epoce napoleońskiej, red. Monika Senkowska-Gluck, Warszawa 1988.

A. Zahorski, *Napoleon*, Warszawa 1985.

Wielka historia świata. Tomy 1-12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności); Świat Książki 2004-2006.

Seria *Historia powszechna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011-2019.

Mapa interaktywna

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą, a następnie wykonaj polecenia.

Źródło: Contentplus.pl, licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Przedstaw zasięg podbojów i zasięg wpływów francuskich w Europie do 1812 roku.

Polecenie 3

Wyjaśnij przyczyny klęsk kolejnych koalicji antynapoleońskich do 1809 roku.

Polecenie 4

Opisz, jaki obraz wojny wyłania się z relacji zamieszczonych w tekstach źródłowych. Jak do działań Wielkiej Armii odnoszą się mieszkańcy zajmowanych terenów?

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmami i wykonaj polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1EkyM0nU>

Film opowiadający o walkach Francji z Austrią, Prusami i Rosją.

Polecenie 2

Rozstrzygnij, jakie cele przyświecały Napoleonowi, a jakie państwom kolejnych koalicji.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Wymień przyczyny powstania IV koalicji antyfrancuskiej.

Twoja odpowiedź

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1EkyM0nU>

Film opowiadający o walkach Francji z Austrią, Prusami i Rosją.

Polecenie 4

Wymień państwa, które nie zgodziły się na blokadę kontynentalną i wyjaśnij, dlaczego tak zrobiły.

Twoja odpowiedź

Polecenie 5

Opisz, w jaki sposób Napoleon próbował osłabić Prusy.

Twoja odpowiedź

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1EkyM0nU>

Film opowiadający o walkach Francji z Austrią, Prusami i Rosją.

Polecenie 6

Omów sytuację w Europie w 1810 roku. Jakie państwa znalazły się w strefie wpływów Francji? Jakie zostały przez nią pokonane.

Twoja odpowiedź

Polecenie 7

Wymień skutki dominacji Francji Napoleona w Europie.

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 1

Zastanów się, w jakim stopniu Napoleon jako władca był tworem rewolucji, a w jakim reprezentował odejście od jej głównych założeń. Przedstaw swoje argumenty

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z mapą i zaznacz poprawne zakończenie zdania.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie A. Zamoyski, *Napoleon. Człowiek i mit*, przeł. M. Ronikier, Kraków 2019, str. 286, licencja: CC BY-SA 3.0.

Mapa przedstawia sytuację w Europie w roku:

☐ 1812

☐ 1794

☐ 1800

☐ 1808

Zapoznaj się z tekstem źródłowym oraz ilustracją, a następnie wykonaj polecenie.

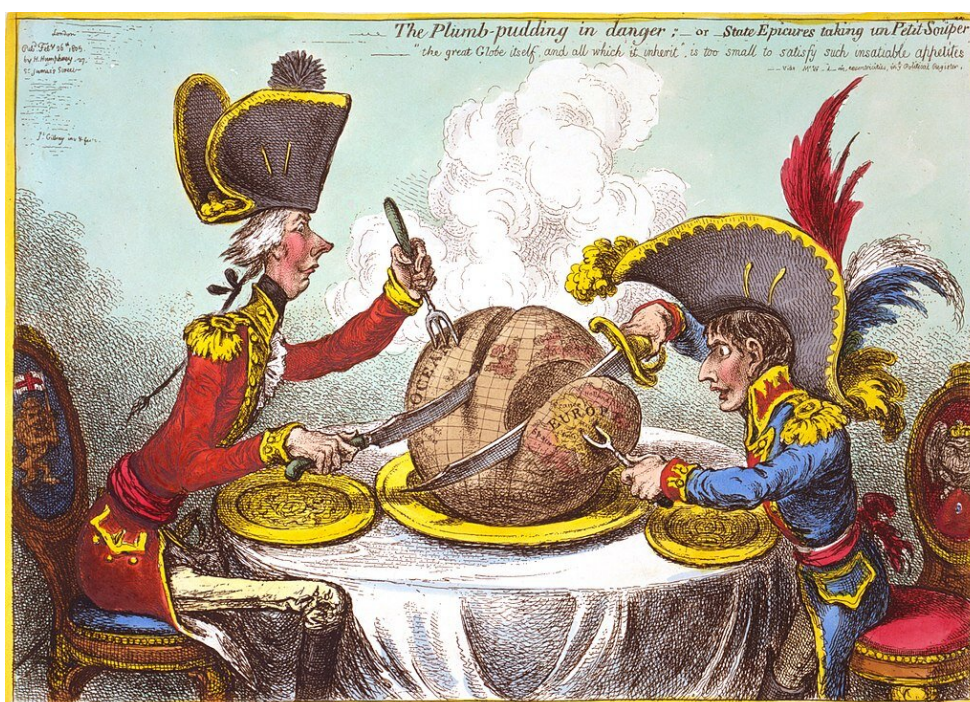
Źródło A:

“ Traktat pokojowy

Art. V. Prowincje, które w dniu 1 stycznia 1772 r. należały do dawnego Królestwa Polskiego, a które potem w różnych okresach przeszły pod panowanie pruskie, będą z wyjątkiem krajów wymienionych lub wskazanych w poprzednim artykule oraz wyszczególnionych w dalszym art. IX, we władaniu JKM Króla Saskiego tytułem pełnej własności i suwerenności pod nazwą Księstwa Warszawskiego i będą rządzone według konstytucji, które zabezpieczając wolność i przywileje ludów tego księstwa, dadzą się pogodzić ze spokojem państw sąsiednich.

Źródło: *Traktat pokojowy*. Cytat za: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, nr 26: *Legiony Dąbrowskiego*. Europa w dobie wojen napoleońskich, opracował Juliusz Willaume, Warszawa 1960, str. 33.

Źródło B:

Pitt i Napoleon dzielą się światem, karykatura Jamesa Gillraya

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Rozstrzygnij czy treść rysunku satyrycznego przedstawionego jako źródło B nawiązuje do postanowień traktatu cytowanego jako źródło A? Odpowiedź uzasadnij, interpretując elementy rysunku i treść fragmentu traktatu.

Dla nauczyciela

Autor: Martyna Wojtowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Walki z Austrią, Prusami i Rosją. Wielkie Cesarstwo

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń:

- 1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie;
- 5) ocenia znaczenie epoki napoleońskiej dla losów Francji i Europy.

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 1) wyodrębnia etapy ekspansji Francji i omawia proces tworzenia kolejnych antynapoleońskich koalicji;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia, jak Napoleon doszedł do władzy cesarskiej;
- wymienia przyczyny wprowadzenia blokady kontynentalnej;
- opisuje sytuację w Europie po zwycięskiej kampanii Napoleona z 1807 roku.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;

- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Przybliżenie przez nauczyciela wyświetlonych na tablicy: tematu i celów lekcji.
Omówienie planowanego przebiegu zajęć.
2. Prowadzący zadaje uczniom pytanie o umiejscowienie tematu lekcji w czasie. Pyta:
W jakim okresie się znajdujemy? Co ważnego działo się wcześniej? Uczniowie powinni przypomnieć wydarzenia rewolucji francuskiej, tworzenie się dwóch koalicji antyfrancuskich, a także sukcesy wojenne i polityczne Napoleona Bonapartego.

Faza realizacyjna:

1. Praca z tekstem. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią w sekcji „Przeczytaj” i zapisują na kartkach minimum pięć pytań do tekstu. Wybrana osoba zbiera pytania do urny. Nauczyciel dzieli uczniów na 5-osobowe grupy, które losują pytania z puli i przygotowują odpowiedzi. Zespół, który jest gotowy, zgłasza się i przedstawia rezultaty swojej pracy. Pozostali uczniowie wraz z nauczycielem weryfikują poprawność odpowiedzi.
2. Praca z multimedium („Mapa interaktywna”). Uczniowie w zespołach dwuosobowych zapoznają się z treścią materiału oraz poleceniem nr 2 – „Przedstaw zasięg podbojów i zasięg wpływów francuskich w Europie do 1812 roku” i wspólnie rozwiązują zadanie. Po ustalonym czasie przedstawiciel wybranej pary prezentuje propozycję odpowiedzi,

a pozostali uczniowie mogą ją uzupełniać. W podobny sposób uczniowie wykonują polecenie nr 3.

3. Utrwalanie wiedzy i umiejętności. Uczniowie wykonują indywidualnie dwa ćwiczenia (2 i 3) z sekcji „Film + Sprawdź się”. Wspólnie weryfikują odpowiedzi.
4. Nauczyciel wyświetla ćwiczenie 1 i prosi, aby uczniowie wykonali je w parach. Uczniowie dyskutują, w jakim stopniu Napoleon jako władca był tworem rewolucji, a w jakim reprezentował odejście od jej głównych założeń. Wybrani uczniowie przedstawiają swoje odpowiedzi wraz z argumentacją, nauczyciel może zorganizować wśród uczniów głosowanie.

Faza podsumowująca:

1. Na koniec zajęć nauczyciel raz jeszcze wyświetla na tablicy interaktywnej lub przy użyciu rzutnika temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. W kontekście wyświetlonych treści prosi uczniów o rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach nauczyłem się/nauczyłam się...
2. Prowadzący omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Zapoznaj się z filmami z sekcji „Film + Sprawdź się” i wykonaj dołączone do nich polecenia.

Materiały pomocnicze:

R. Bielecki, *Encyklopedia wojen napoleońskich*, Warszawa 2001.

Europa i świat w epoce napoleońskiej, red. Monika Senkowska-Gluck, Warszawa 1988.

A. Zahorski, *Napoleon*, Warszawa 1985.

Wielka historia świata. Tomy 1-12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności); Świat Książki 2004-2006.

Seria *Historia powszechna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011-2019.

Wskazówki metodyczne:

Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z informacjami zawartymi w mapie interaktywnej oraz filmie, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.